ISSN 2029-1701
ISSN 2335-2035 (Online)

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2017 (19)
Scientific articles

GIMTOSIOS KALBOS, TAUTINIO TAPATUMO IR DALYKINĖS KALBOS SĄSAJA UGDANT BŪSIMUS STATUTINIUS PAREIGŪNUS

Aušra Stepanovienė*

**Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra*
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas +370 37 30310
El. paštas: ausrastep@mruni.eu

Rasa Dobržinskienė**

***Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra*
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas +370 37 30310
El. paštas: rasa.dobrzinskiene@mruni.eu

Anotacija Tautinis tapatumas paprastai grindžiamas tam tikrais bruožais, kuriuos turėdamas individas gali suvokti savo tautinį tapatumą. Be kultūros, papročių, tradicijų, apibrėžtos teritorijos, bendros istorijos ir kt., kalba yra stiprus individo susitapatinimo su tam tikra tautine grupe pagrindas. Statutiniai pareigūnai (policijos pareigūnai, valstybės sienos apsaugos pareigūnai, kariai) taip pat yra atitinkamai siejami su tautiniu identitetu, nes jie atlieka tiek tautos saugojimo funkciją, tiek reprezentuoja šalį kaip tam tikros tautos teritoriją.

Atlikus būsimų statutinių pareigūnų apklausą, sužinota, su kuo jie sieja tautinį tapatumą ir gimtąją kalbą, kokią sąsają įžvelgia tarp gimtosios kalbos, tautinio tapatumo ir savo būsimos profesijos, bei kaip suvokia ir vertina dalykinės kalbos santykį su tautinio tapatumo ugdymu: daugelis respondentų tautinį tapatumą sieja su kalba, taip pat su papročiais, kultūra ir istorija; gimtoji kalba daugiausia siejama su istorija, taip pat su papročiais ir pilietybe. Nemaža dalis respondentų įvardijo bendrų sąsajų tarp gimtosios kalbos, tautino tapatumo ir savo būsimos profesijos. Dalykinės kalbos mokymasis vis dar kai kurių studentų siejamas su gramatikos tobulinimu, tačiau nemaža dalis jų minėjo ir esant bendrumų tarp dalykinės kalbos ir tautinio tapatumo.

Pagrindinės sąvokos: gimtoji kalba, dalykinė kalba, tautinis tapatumas, būsimi statutiniai pareigūnai.

ĮVADAS

Dalykinės kalbos terminas lietuvių kalbotyroje yra pakankamai naujas. Apskritai dalykinės kalbos lingvistika kaip savarankiška kalbotyros mokslo šaka susiformavo tik 20 a. 6–7 dešimtmetyje, atsiradus komunikaciniam-funkciniam, pragmatiniam požiūriui į kalbą. Termino *dalykinė kalba* sampratą išplėtojo vokiečių lingvistai (Hoffmann, 1976; 1985; Möhn, Pelka, 1984; Buhlmann, Fearns, 1987), o lietuvių kalbininkai, deja, šiam terminui yra skyrę nedaug dėmesio.[1] Paprastai lietuvių kalbininkai dalykinę kalbą įvardija administracinės kalbos sinonimu ar siejama su mokslo kalba. Vokiečių lingvistai dalykinę kalbą traktuoja kaip

[1] Kontutytė, E. „Ką apima sąvoka „dalykinė kalba“? Kalbotyra, 2007, 57 (3), p. 149–151.

bendrinės kalbos atmainą, kurios kalbos priemonių visuma leidžia komunikuoti ne tik specialistams tarpusavyje, bet, svarbiausia – specialistams su nespecialistais. O bendrinė kalba yra per šimtmečius dėl tinkamų sąlygų susiformavęs visuotinai priimtas kalbos variantas, kuris ir yra vienas iš tautinio tapatumo bruožų.

Tautinis tapatumas suvokiamas labai plačiai ir įvairiai vertinami jo atskiri aspektai skirtingose mokslo šakose. Tautinis tapatumas paprastai grindžiamas tam tikrais bruožais, kuriuos turėdamas individas gali suvokti savo tautinį tapatumą. Be kultūros, papročių, tradicijų, apibrėžtos teritorijos, bendros istorijos ir kt., kalba yra stiprus individo susitapatinimo su tam tikra tautine grupe pagrindas.

Statutiniai pareigūnai (policijos pareigūnai, valstybės sienos apsaugos pareigūnai, kariai) taip pat yra atitinkamai siejami su tautiniu identitetu, nes jie atlieka tiek tautos saugojimo funkciją, tiek reprezentuoja šalį kaip tam tikros tautos teritoriją. Jų atliekamos pareigos, elgsena, kalbėsena tiek tarp kolegų, tiek bendraujant su visuomene yra traktuojama kaip tos šalies reprezentacinis braižas, glaudžiai siejamas su tautiniu tapatumu. Taigi straipsnio **objektas** – sąsaja tarp gimtosios kalbos, dalykinės kalbos, tautinio identiteto ir būsimos statutinių pareigūnų profesijos. Atsižvelgiant į tai, straipsnio **tikslas** – atskleisti gimtosios kalbos, tautinio identiteto ir dalykinės kalbos sąsajas bei pastarosios vaidmenį ugdant būsimus statutinius pareigūnus. Tikslui pasiekti skiriami keli **uždaviniai**: 1) aptarti dalykinės kalbos ir tautinio tapatumo santykį; 2) įvertinti tyrimo, kurio metu buvo apklausti būsimi policijos pareigūnai, valstybės sienos apsaugos pareigūnai ir kariūnai, duomenis, padedančius atskleisti būsimų statutinių pareigūnų požiūrį į gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo santykį, lemiantį dalykinės kalbos svarbą ugdymo procese. Tyrimas **aktualus** šių dienų kontekste vertinant tiek šalies saugumo klausimus, tiek sprendžiant globalizacijos keliamus iššūkius. Gimtosios kalbos kaip vieno iš stipriausio tautinio identiteto bruožų svarba suvokiama nuo senų laikų, tik šiuo metu ji vis stipriau konkuruoja viena iš tarptautinių kalbų – anglų kalba.

Medžiaga rinkta apklausiant Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnus, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto studentus – būsimus policijos ir valstybės sienos apsaugos pareigūnus. Apklausos būdas – anketa, kurioje pateikti 2 uždari ir 4 atviri klausimai, kuriais siekiama sužinoti būsimų statutinių pareigūnų požiūrį į gimtąją kalbą ir atskleisti jų sampratą apie gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo santykį. Straipsnyje naudojami **metodai**: aprašomasis, skirtas mokslinės literatūros apžvalgai atlikti, analitinis – surinktai medžiagai vertinti, matematinio skaičiavimo – siekiant parodyti gautus rezultatus procentais.

Tiriamas gimtosios kalbos, dalykinės kalbos, tautinio tapatumo ir būsimos specialybės santykis gali atskleisti bendrąją būsimų statutinių pareigūnų tautinio tapatumo sampratą, jų požiūrį. Atitinkamai galima įvertinti dalykinės kalbos dėstymo aspektus, kurie leistų išryškinti kalbos ir tautinio tapatumo bruožus.

KALBA – VIENAS IŠ TAUTINIO TAPATUMO BRUOŽŲ

Tautinio tapatumo kilmė, samprata tyrinėta ne vieno mokslininko ir gana išsamiai šie aspektai yra aptarti įvairiuose moksliniuose veikaluose, tačiau stiprėjant globalizacijai, tyrinėtojai priversti kai kuriuos dalykus vertinti ir aptarti naujai. Šiuolaikinio žmogaus – išsiveržiančio iš mažos kultūrinės erdvės ribų, atsiduriančio informacijos ir globalizacijos virsmuose, naujuose socialiniuose judėjimuose – požiūris į save, savo istoriją, kultūros paveldą, kultūros politiką kinta. Moksle iškyla nauja žmonių tapatybės priklausomybės savitai erdvei, vietai ir savitam kultūriniam regionui tam tikru laiku problema“.[2] Globalizacija trina įvairių tautinio tapatumo bruožų – kultūros, teritorijos, papročių, religijos, vertybių, kalbos ir kt. – ribas. Emigracijos ir imigracijos procesai, tarpkultūrinis bendravimas, verslas lemia kiekvienos tautos žmonių tautinių skirtumų niveliaciją. Šie pokyčiai susiję ir su kalba. Tautinė kalba pradeda prarasti savo vertę, jeigu ta kalba kalbama mažoje teritorijoje, nes ji siaurina žmogaus galimybes: tautinė kalba reikalinga tik tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje, ja negali komunikuoti su kitų šalių žmonėmis ir pan. Tai tampa visiška priešybe globalizacijos iššūkiams, tarptautiškumui. Atsižvelgiant į tai, jaunesnė karta dažnai pradeda nesuvokti savos kalbos prestižo, svarbos, gero kalbos išmanymo būtinumo. Apskritai neretai jaunam žmogui tampa iššūkiu rasti, suprasti savo individualų tapatumą, o ką jau kalbėti apie bendresnius bruožus, siejančius su tam tikros valstybės teritorija, kultūra ir pan. Todėl tautinio identiškumo aktualumas yra itin svarbus šių dienų žmogui. Netgi globalizacijos metu kiekvieno žmogaus savęs, kaip tam tikros tautos nario, suvokimas yra svarbus ir reikalingas. Anot D. Antinienės, tautinis tapatumas – tai sudėtingas identifikacijos procesas, kuris yra tam tikra įgyta ar susikurta, palyginti pastovi individo būsena, susijusi su daugiau ar mažiau sąmoningu įsitraukimu į tautos reikalus[3]. Tik tas suvokimas nėra statiškas, jis priklauso nuo daugelio aplinkybių ir įvykių, kurių metu gyvena žmogus. Taigi tautinis tapatumas nėra statiškas ar duotas, jis „turi būti vis iš naujo įgyjamas ir iškovojamas, o tai verčia naujųjų amžių žmogų

[2] Savoniakaitė, V. Įvadas. Tapatybė erdvėje ir laike: kintantys regionai. Lietuvos etnologija, 2007, Nr. 7 (16). Vilnius: Pradai, p. 19–36.
[3] Antinienė, D. Lietuvos akademinio jaunimo tautinis tapatumas. Kaunas: Technologija, 2011, p. 23.

ieškoti kitokių savo egzistavimo visuminės prasmės šaltinių.“[4] Tautinis tapatumas beveik tuo pačiu metu formuojasi, kinta, yra konstruojamas, perkuriamas ir išsaugomas[5]. Nors yra ir nuomonių, kad tautinis identitetas yra genetiškai nulemta asmens savybė, kurią jis gauna atėjęs į gyvenimą[6]. Galbūt kai kuriuos bruožus ir būtų galima tokiais laikyti, bet vis dėlto šiuolaikinio gyvenimo pobūdis net ir anksčiau neliečiamus tautinio identiteto bruožus verčia kintamais.

Tyrinėtojų manymu, tautinis identitetas – tai aiškiai apibrėžti konkretūs bruožai, kurie skiria vieną tautą nuo kitos, pvz.: kalba, religija, istorija, pilietybė ir kt. Svarbiu tautinio identiteto požymiu laikoma gimtoji kalba[7]. Nuo seno kalba laikoma vienu iš tautos, netgi valstybingumo, pagrindų, nors šiuolaikiniame kontekste, kaip buvo minėta, mažose teritorijose vartojama kalba praranda tą ankstesnį prasmingumą, nes globalaus pasaulio kontekste ji tampa reikšminga tik toje teritorijoje likusiems gyventi žmonėms. Tačiau tai ir yra esminis tautos išlikimo požymis. A. Maceina teigia, kad „kalboje tauta įkūnija savo pasaulio suvokimo būdą, savo pažiūras į daiktus, savo istoriją, žodžiu, visą savo individualybę“[8]. Kalba, istorinė praeitis, bendra kultūra, viena teritorija paprastai yra tai, kas žmonėms leidžia save sieti su savo tauta. Ypač pabrėžtinas kalbos vaidmuo kaip itin stiprus individo identifikacijos su tam tikra tautine grupe aspektas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, jog netgi globaliame pasaulyje gimtoji (tautinė) kalba išlieka labai svarbus tautinio tapatumo elementas.

Tautinio tapatumo samprata svarbi ne tik tam tikros apibrėžtos teritorijos (valstybės) gyventojams, bet ypač tam tikrai daliai, susijusiai su tos teritorijos saugumu, t. y. statutiniams pareigūnams. Jų tautinis tapatumas turi būti labai ryškus ir išsiskiriantis, nes jie atstovauja tautos ir jos apibrėžtos teritorijos saugumui. O dalykinės kalbos dėstymas būsimiems statutiniams pareigūnams turėtų ne tik suteikti žinių apie specialybės kalbos savitumą, terminų vartojimą, bet ir praplėsti gimtosios kalbos sampratą. Tačiau labai svarbus ir jų pačių suvokimas ir nuomonė apie dalykinės kalbos svarbą bei gimtosios kalbos sąsajas su tautiniu tapatumu ir būsima profesija. Dalykinės kalbos mokymas(is) turėtų tam tikra dalimi būti susijęs su minėtaisiais požymiais.

[4] Blockytė, K. „Mažosios Lietuvos lietuvininkų tautinis tapatumas: istorija ir vieta“, Klaipėda, 2012, p. 113.
[5] Taljūnaitė, M., Labanauskas, L. Lietuviai svetur: tautinio tapatumo išsaugojimas, Vilnius, 2009, p. 15.
[6] Diržinauskytės, V. „Muzikinė veikla – asmens tautinio identiteto formavimo veiksnys“, 2013, p. 119.
[7] Ibid.
[8] Maceina, A. Raštai, t. 8, Vilnius, Mintis, 2002, p. 121.

TAUTINIO TAPATUMO SĄSAJA SU GIMTĄJA KALBA IR DALYKINE KALBA

Būsimų statutinių pareigūnų nuomonei apie tautinio tapatumo bruožus, jo sąsajai su gimtąja kalba bei dėstoma dalykine kalba (specialybės kalba, kalbos kultūra) sužinoti 2017 m. lapkričio mėn. buvo atlikta Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnų, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės ir policijos veiklos bei Teisės ir valstybės sienos apsaugos programų studentų – būsimų statutinių pareigūnų apklausa. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti būsimų statutinių pareigūnų tautinio tapatumo suvokimą, sąsajas su gimtąja kalba ir jos mokymu universitete bei su pasirinkta profesija. Iš viso apklausti 85 studentai ir kariūnai. Duomenims apdoroti taikytas matematinio skaičiavimo metodas. Respondentai pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu.

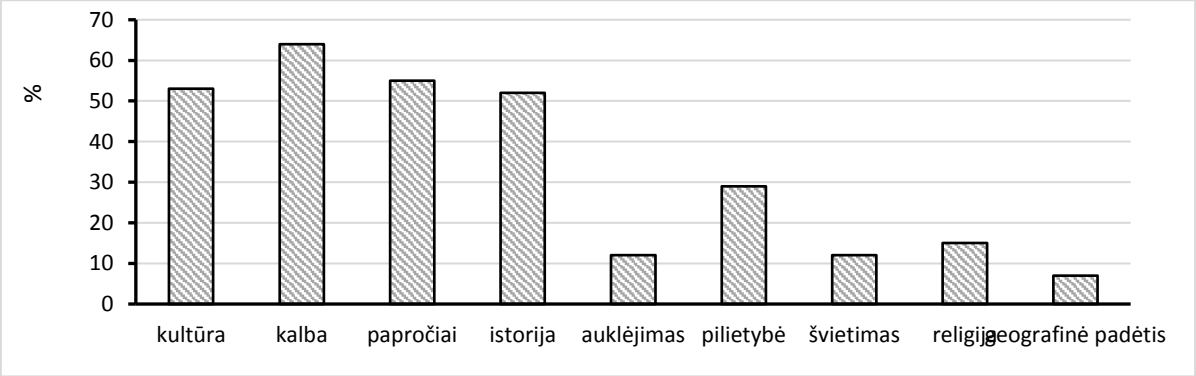
Respondentams buvo pateikta anketa, kurią sudarė 2 uždaro ir 4 atviro tipo klausimai. Vienu iš atviro tipo klausimų norėta pasitikslinti, kokia apklausiamųjų kalba yra gimtoji, kadangi kituose klausimuose šis terminas buvo vartojamas. Kitos gimtosios kalbos vartotojas gali skirtingai vertinti gimtosios kalbos ir dalykinės kalbos santykį su tautiniu tapatumu, taip pat su savo būsima profesija. Peržiūrėjus pateiktus duomenis, galima teigti, kad daugelio respondentų gimtoji kalba yra lietuvių. Vienas respondentas į šį klausimą neatsakė, o vienas – nurodė rusų kalbą. Nors tai sudaro labai nedidelę dalį respondentų, vis dėlto atsižvelgiant į galimą kitų atsakymų interpretavimo netikslumą, šios anketos neįtrauktos į tolesnių rezultatų aptarimą.

Pateiktais dviem uždaro tipo klausimais siekta išsiaiškinti, kokius požymius respondentai priskiria tautiniam tapatumui ir kokius – gimtajai kalbai (juos galėjo pasirinkti iš pateikto sąrašo, kuriame palikta galimybė įrašyti savo variantą). Susumavus jų atsakymus, galima pastebėti, kad tautinį tapatumą daugiausia respondentų sieja su kalba, net 75 % respondentų pažymėjo šį bruožą. Vadinasi, daugeliui tautiškumas, savęs kaip tautos nario identifikavimas sietinas su kalba (žr. 1 pav.). Kalbą galima vertinti kaip pagrindinį elementą, leidžiantį save priskirti tautai. Tokie rezultatai tik patvirtina V. Diržinauskytės (2013), A. Juškevičienės (2007) straipsnyje minėtas mintis, kad kalba skatina žmogų tapatinti save su tam tikra tauta. Antropologai taip pat pritaria tokiai pozicijai ir teigia, kad kalba padeda saugoti ir perduoti kolektyvinę (tautos) patirtį.[9]

Šiek tiek mažiau respondentų pažymėjo papročius (64 %), kultūrą (62 %) ir istoriją (61 %) kaip bruožus, sietinus su tautiniu tapatumu. Akivaizdu, kad tautiškumas, savęs siejimas su

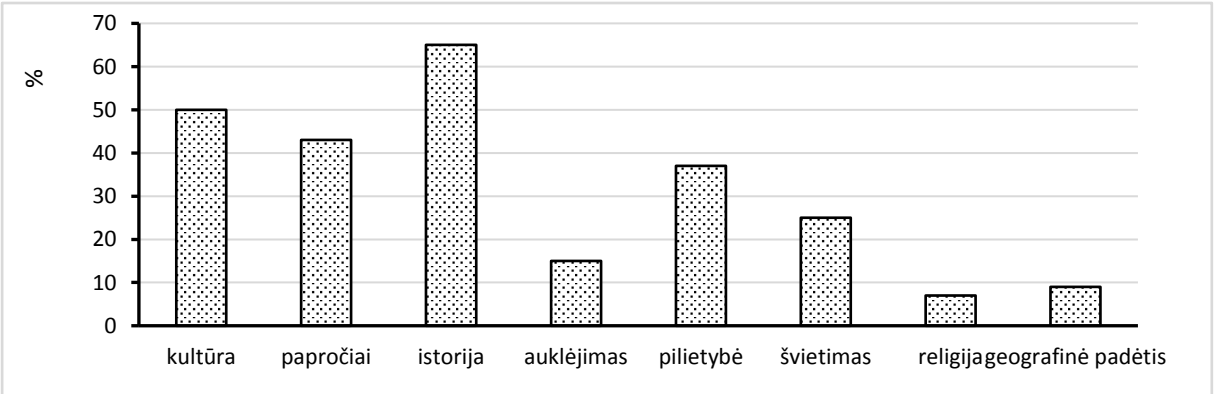
[9] Antinienė, D. „Asmens tautinio tapatumo tapsmas“, Sociologija, 2002, Nr. 2, p. 105.

tauta, grindžiamas etniniais ir istoriniais aspektais. Iš tikrųjų tai vieni pagrindinių bruožų, kurie skiria tautas vienas nuo kitų. Papročių laikymasis, bendroji kultūra tampa skiriamaisiais bruožais, leidžiančiais diferencijuoti žmones pagal jų priklausymą tautai. Šie dalykai, kaip ir kalba, yra ugdomi nuo mažų dienų, todėl vėliau jie tampa neatsiejama tam tikros tautos narių dalimi. O istorija, nors ir yra tarsi duotybė, kurią tautos narys turi priimti, vienija tautos narius ir sieja juos praeities šleifu. Galima pradėti kalbėti kita kalba, priimti kitos tautos papročius, kultūrą, tačiau vargu ar įmanoma negalima pasisavinti kitos tautos istorijos.

1 pav. Tautinio tapatumo požymiai.

Pilietybė (34 %), religija (18 %), auklėjimas ir švietimas (po 14 %), geografinė padėtis (8 %) respondentams neatrodė tinkamiausi bruožai, susiję su tautiniu tapatumu. Ko gero, tai labiausiai kintantys požymiai, kurie formaliai priskirti tam tikrai tautai, išskyrus galbūt religiją. Viena vertus, galima manyti, kad religija, nors ir yra tarsi nuo mažumės įgyjamas bruožas, vis dėlto dabartinio jaunimo taip giliai nepaveikia ir jie nevertina šio požymio kaip esminio tautiniam tapatumui identifikuoti. Antra vertus, pagrindinės religijos paplitusios gana plačiai ir, tarkim, katalikybės negalima vertinti kaip lietuvių tautos išskirtinio bruožo.

2 pav. Gimtosios kalbos požymiai.

Gimtąją kalbą respondentai daugiausia sieja su istorija (76 %) (žr. 2 pav.). Iš tikrųjų valstybės istorija glaudžiai susijusi su kalbos raida. Kiekvienas mūsų šalies istorinis laikotarpis turėjo įtakos ir lietuvių kalbai, jos vystymuisi. Ne veltui tautinis tapatumas turi glaudžias sąsajas su gimtąja kalba ir istorija. Mažiau respondentų rinkosi kultūros požymį (59 %). Kultūra dažnai istoriškai vystėsi kartu su kalba, tad nenuostabu, jog šis požymis pasirenkamas kaip susijęs su gimtąja kalba. Šiek tiek mažiau bendrumo respondentai įžvelgė tarp gimtosios kalbos ir papročių (51 %), pilietybės (44 %), švietimo (29 %). O visai nedaug bendrumo mato su geografine padėtimi (11 %) ir religija (8 %). Galima daryti prielaidą, kad dalykai, kurie yra tarsi duotybė, pavyzdžiui, pilietybė, švietimas, nelaikomi požymiais, turinčiais sąsajų su vidiniais, gimstant įgyjamais požymiais.

Jeigu aptartais uždaro tipo klausimais siekta sužinoti respondentų nuomonę apie, jų manymu, požymius, sietinus su tautiniu tapatumu ir gimtąja kalba, tai atviraisiais klausimais norėta sužinoti išsamesnį kai kurių gimtosios kalbos ar dalykinės kalbos ir tautinio tapatumo santykį bei minėtų kategorijų santykį su pasirinkta būsima profesija. Taigi ketvirtuoju klausimu teirautasi respondentų, kaip šie apibūdintų gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo santykį. Galima pastebėti, kad daugelis respondentų atsakė, jog tai susiję dalykai, esantys vienas kito dalimi: „Tai neatsiejami dalykai, nes tai tautos ir valstybės elementai“, „Jie yra vienas nuo kito priklausomi“, „Gimtoji kalba yra tautinio tapatumo dalis“, „Gimtoji kalba yra neatsiejama tautinio tapatumo dalis. Todėl santykis tarp šių dalykų yra neatsiejamas“, „Tautinis tapatumas susideda iš daugelio komponentų, o vienas iš jų yra gimtoji kalba“, „Gimtoji kalba ir yra vienas iš tautiškumo požymių, taip pat ji kaip mūsų kultūra dėl ko esame tautiškai tapatūs“, „Gimtoji kalba yra vienas iš tautinio tapatumo požymių, skiriantis valstybes“, „Gimtoji kalba yra viena svarbiausių tautinio tapatumo dalių“, „Gimtoji kalba yra viena iš pagrindinių tautinio tapatumo sąlygų“, „Gimtoji kalba simbolizuoja tautiškumą“. Kai kurie net save identifikuoja kaip tautos narį („Gimtoji kalba vienas iš dalykų, kuris tapatina mane su mano tauta“, „Taip, kad nuo mūsų gimtosios kalbos priklauso mūsų tautinis tapatumas. Gimtąją kalbą mes suprantame kaip paprotį, tradiciją, kurią stengiamės vertinti ir saugoti, o tai ir yra tautiškumo jausmas“) ar kalba bendru daugiskaitos pirmuoju asmeniu („Be gimtosios kalbos neturėtume ir tautinio tapatumo“). Galima rasti ir išsamesnių atsakymų, išplėtojančių gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo santykio sampratą: „Abu siekia auklėti dorą ir atsidavusį savo šaliai asmenį, kuris neužmirštų savo tikrųjų šaknų ir neleistų savo tautai išnykti“, „Tauta, susijusi su gimtąja kalba, jei nebūtų tautos, kuri plėtotų kalbą, tai ir kalbos nebūtų“, „Gimtoji kalba turi įtakos tautiniam tapatumui. Per kalbą atsiskleidžia tautinis tapatumas, visa tautos istorija, papročiai, kultūra,

kalba“. Taigi tokie atsakymai patvirtina, kad gimtoji kalba ir tautinis tapatumas yra tarpusavyje susiję, netgi pastebėtinas savęs, kaip tautos nario, identifikavimas kalbant apie šiuos dalykus ar netgi visos tautos vaidmens išskyrimas. Vis dėlto pasitaiko ir priešingų nuomonių: „Gimtoji kalba ir tautinis tapatumas vienas kito nepildo“. Galima daryti prielaidą, kad asmuo tuos dalykus vertina kaip galbūt atskirus, savaime egzistuojančius elementus, kurie tarpusavyje nėra susiję. O galbūt mano, kad net ir kalbant negimtąja kalba, galima išlaikyti tapatumą. Bet čia, ko gero, reikėtų prisiminti Vydūno žodžius: „išmoktoji ne sava kalba tegalinti išreikšti tik žmogaus paviršių, bet ne gelmę. O gelminiai dvasiniai dalykai esantys suaugę su tauta, kurios kraujas paveldimas.“[10]

Penktuoju klausimu respondentų teirautasi apie tai, ar gimtosios kalbos ugdymas ir tautinis tapatumas susijęs su pasirinkta respondentų profesija. Būsimi statutiniai pareigūnai turėtų tiek gimtąją kalbą, tiek tautinį tapatumą sieti su savo pasirinkta profesija, nes jų veikla vienaip ar kitaip bus susijusi su valstybės ir joje gyvenančios tautos saugumu. Kuo stipriau išreikštas tautinis tapatumas, kuo daugiau jam priskiriama jį sudarančių požymių, tuo patriotiškesni jausmai puoselėjami, o tokių jausmų kupinas statutinis pareigūnas linkęs tvirčiau ginti savo valstybės teritoriją ir jos gyventojus. Itin stiprias gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo sąsajas su savo būsima profesija pateikia Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnai: „Taip, nes tarnauju Lietuvos kariuomenei“, „Taip, susijęs. Kariuomenė gina Lietuvą, tuo pačiu gina ir kalbą, ir tautą“, „Taip. Gindami valstybę, giname ne tik teritoriją, bet ir kalbą“, „Taip, nes iš jų kyla patriotiškumas, kas tarnyboj yra itin aktualu“, „Taip, nes karys turi saugoti valstybę, kalbą, piliečius, taip pat siekti išsaugoti tautinį tapatumą“, „Susijęs. Gimtoji kalba ir tautinis tapatumas skatina patriotiškumą, kuris yra svarbi vertybė mano pasirinktoje profesijoje“, „Taip, tautinis tapatumas daugiausiai ir lėmė apsisprendimą. Didžiavimasis savo šalies istorija, pagarba gimtajai kalbai ir papročiams skatina tarnauti Lietuvai“. Deklaratyvus profesijos įvardijimas kalbant apie gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo santykį su būsima profesija rodo kariūnų atsidavimą profesijai, respondentai suvokia ją kaip reprezentuojančią tautiškumą, kad ginant savo šalį ginama ir tauta, ir kalba, kad patriotiškumas, pagarba kalbai yra vertybė. Tokio tiesmuko profesijos pabrėžimo, įvardijimo sunkiau rasti Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto studentų atsakymuose, tik vienas kitas anketoje bent pateikia užuominą apie savo būsimą profesiją: „Taip, susijęs. Nes esam pareigūnai, todėl, manau, turime išmanyti savo gimtosios kalbos vartojimą, ir būti

[10] Vydūnas Raštai, t. 1, Vilnius: Mintis, 1990, p. 146.

pavyzdys kitiems vertinant vertybes, kurios susijusios su tautiniu tapatumu“, „Nors gimtoji kalba yra labai svarbi mūsų profesijoje, tačiau mes turime mokėti ir kitų kalbų norint dirbti. Bet tautinis tapatumas tikrai yra labai didelis, nes pasienietis gina savo valstybės sieną, savo papročius, savo tradicijas ir, žinoma, tuo pačiu ir savo gimtąją kalbą“. Oponuojančių nuomonių atsakant į aptariamą klausimą yra daugiau nei atsakant į kitus du atviro tipo klausimus. Kiekvienas iš jų turi savų argumentų tai pagrįsti: „Nelabai susiję, nes aš šią profesiją matau kaip gyvenimo mokyklą“, „Ne, nes aš tarnauju ne tautai, o Lietuvos valstybei, man nesvarbu, kurios tautos esi, kokia kalba kalbi, kokią religiją išpažįsti. Jeigu žmogus yra Lietuvos pilietis, jis mano brolis“, „Ne, mano pasirinkta profesija nesusijusi su gimtosios kalbos ugdymu“. Matyt, šie respondentai savo profesiją sieja su kitais aspektais, tad, jų nuomone, nei gimtoji kalba, nei tautinis tapatumas nėra svarbūs.

Paskutiniuoju klausimu siekta išsiaiškinti, ar dėstoma dalykinė kalba (specialybės kalba, kalbos kultūra) aukštojoje universitetinėje mokykloje susijusi su tautinio tapatumo ugdymu. Juk dalykinės kalbos paskaitų, seminarų metu yra analizuojami gimtosios kalbos raidos, teisėtumo, komunikaciniai, kultūriniai aspektai, o kalbos normos tėra kalbos istorijos sukurtas pamatas, kuris būtinas norint išlaikyti ir saugoti gimtosios kalbos sistemą ir struktūrą. Dalykinė kalba yra gebėjimas taisyklingai ir tinkamai komunikuoti gimtąja kalba. Jeigu pripažįstame ryšį tarp gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo, tad dalykinės kalbos ugdymas analogiškai susijęs su tautiniu tapatumu. Respondentų anketose vyrauja teigiami atsakymai: „Taip. Nes kalba yra vienas iš svarbiausių tautinio tapatumo aspektų“, „Susijęs. Net ir aukštojoje mokykloje asmuo mokosi tautiškumo, kurio moko per dalykines paskaitas“, „Susiję, žinoma, nes dalykinės kalbos ugdymas labai panašu ir net tapatu kaip ir gimtosios kalbos ugdymas, be abejo, skatina ir tautinį tapatumą“, „Taip, susijęs, nes dalykinės kalbos seminarų metu studentai yra mokomi, kaip reikia teisingai kalbėti gimtąja kalba, kaip reikia ją skleisti ir rodyti pavyzdį kitiems, o tai ir yra tautinis tapatumas“, „Taip, susijęs, nes kalbame apie savo šalies kalbą, o kalbėdami apie ją tuo pačiu aptariame tautinius dalykus“, „Taip, nes yra kalbama apie kalbos vartojimą, taisyklingumą, kalbinius papročius, jos kultūrą visa tai glaudžiai siejasi su tautiniu tapatumu“. Dažnam nekyla abejonių, kad dalykinė kalba nėra vien tik gramatika, kurios mokėsi mokykloje. Aukštoji universitetinė mokykla suteikia galimybę plačiau pažvelgti į gimtosios kalbos reikšmę, į jos sąsają su daugeliu kitų komunikacinių dalykų. Vis dėlto kai kuriems respondentams dalykinės kalbos mokymas siejasi su siaura kalbos dalimi („Manau, kad ne, nes specifiškai besimokant kalbą, neugdomas tautinis tapatumas, svarbiausia yra gilintis į valstybės papročius ir istoriją, pažinti savo protėvius ir valstybės gynėjus“) arba jaučiamas minėtas

globalizacijos poveikis („Nesusijusi, nes reikia ne tik savo kalbą, bet ir kitas. Anglų gal net svarbesnė“). Pastarasis respondentas savo ateitį mato globaliame kontekste, kuriame vyraus anglų kalba. Tai rodo, kad jaunam žmogui tampa sudėtinga įvertinti kitų kalbų ir gimtosios kalbos svarbos santykį.

Apibendrinus gautus rezultatus, galima teigti, jog daugelis respondentų tautinį tapatumą sieja su kalba, o šią – su istorija. Visi šie elementai susiję ir sąlygoja vienas kito buvimą. Nors pasitaiko oponuojančių nuomonių, vis dėlto daug respondentų randa sąsajų tarp gimtosios kalbos ir tautinio tapatumo bei jų ryšį su būsima profesija. Taip pat nenuvertinamas ir dalykinės kalbos santykis su tautinio tapatumo ugdymu.

IŠVADOS

Tautinis tapatumas paprastai grindžiamas tam tikrais požymiais, kuriuos turėdamas individas gali suvokti savo tautinį tapatumą. Be kultūros, papročių, tradicijų, apibrėžtos teritorijos, bendros istorijos ir kt., kalba yra stiprus individo susitapatinimo su tam tikra tautine grupe pagrindas. Statutiniai pareigūnai (policijos pareigūnai, valstybės sienos apsaugos pareigūnai, kariai) taip pat yra atitinkamai siejami su tautiniu identitetu, nes jie atlieka tiek tautos saugojimo funkciją, tiek reprezentuoja šalį kaip tam tikros tautos teritoriją. Gimtoji kalba ne tik įgyjama gimstant, bet yra nuolat jos mokomasi. Aukštojoje universitetinėje mokykloje dėstomas dalykinės kalbos (specialybės kalbos, kalbos kultūros) kursas tęsia ne tik kalbos vartojimo ugdymą, bet ir praplečia kalbos, kaip tautiškumo požymio, sampratą.

Atlikus Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnų, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės ir policijos veiklos bei Teisės ir valstybės sienos apsaugos programų studentų apklausą, gauti rezultatai atskleidė, jog daugelis būsimų statutinių pareigūnų tautinį tapatumą sieja su gimtąja kalba, randa tarp jų bendrų sąsajų, taip pat bendrų bruožų su savo būsima profesija. Dalykinės kalbos mokymasis vis dar kai kurių studentų siejamas su gramatikos tobulinimu, tačiau nemaža dalis jų minėjo ir esant bendrumų tarp dalykinės kalbos ir tautinio tapatumo.

LITERATŪRA

1. Antinienė, D. „Asmens tautinio tapatumo tapsmas“, Sociologija, 2002, Nr. 2.
2. Antinienė D. Lietuvos akademinio jaunimo tautinis tapatumas. Kaunas: Technologija, 2011.
3. Blockytė, K. „Mažosios Lietuvos lietuvininkų tautinis tapatumas: istorija ir vieta“, Tradicija ir dabartis, p. 113–127, Klaipėda, 2012, http://journals.ku.lt/index.php/TD/article/view/179.

4. Diržinauskytės, V. „Muzikinė veikla – asmens tautinio identiteto formavimo veiksnys“, Tradicija ir dabartis, Nr. 8, 2013, p. 117–128.
5. Kontutytė, E. „Ką apima sąvoka „dalykinė kalba“? Kalbotyra, 2007, 57 (3), p. 149–159.
6. Savoniakaitė V. Įvadas. Tapatybė erdvėje ir laike: kintantys regionai. Lietuvos etnologija, 2007, Nr. 7 (16). Vilnius: Pradai, p. 19–36.
7. Taljūnaitė, M., Labanauskas, L. Lietuviai svetur: tautinio tapatumo išsaugojimas, Vilnius, 2009.

THE LINK OF NATIVE LANGUAGE, NATIONAL IDENTITY AND LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES EDUCATING FUTURE STATUTORY OFFICERS

Aušra Stepanovienė*
Mykolas Romeris University

Rasa Dobržinskienė**
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Language for specific purposes linguistics as an autonomous branch of Linguistics of science was formed only in the 20th century, with the emergence in the sixties to seventies communicational-functional, pragmatic approach to language. The concept of the term technical terminology has been developed by German linguists who are treated by the indication of the language as a part of everyday language, which measures a variety of the language allows to communicate both – professionals and non-professionals.

In addition to the culture, customs, traditions, and history of the territory defined in a common language, there is a strong identification of the individual with a particular national group. Statutory officers (police officers, border guards, cadets) are also associated with the national identity, because they carry out the function of nation's protection and represents the country as some of the nation's territory. After the interviewing the future statutory officers about the relationships of national identity, native language and their future profession, it became evident that majority of respondents linked national identity with their native language and native language with history. Thus, the subject of the article – the link of national language, language for specific purposes, national identity and profession of future statutory officers. In this context, the aim is to give an overview of the language of the article subject, as one of the features of the importance of developing national identity, the future statutory officers. Purpose shall be appointed for a few tasks: 1) to discuss the relationship between the language for specific purposes and national identity; 2) to evaluate the data of the inquiry; 3) to link theoretical insights with test results.

In conclusion the results obtained, it can be argued that many of the ethnic identity of the respondents associate with language, and this is with a story. All of these elements are linked and lead to the presence of one another. The research results also show that a lot of respondents find the links between language and national identity. The research participants also admitted that the relationship between the development of national identity and language for specific purposes is also of great importance.

Keywords: native language, language for special purposes, national identity, future statutory officers.

Aušra Stepanovienė*. Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer. Research interests: professional English methodology and didactics, theory and practice of legal English translation.
Aušra Stepanovienė*. Mykolo Romerio universitetas, Visuomenės saugumo fakultetas, Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės anglų kalbos metodologija ir didaktika, teisės anglų kalbos vertimo teorija ir praktika.

Rasa Dobržinskienė,** Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: kalbos kultūra, specialybės kalbos kultūra, pragmatinė lingvistika, televizijos ir spaudos reklamų kalba.
Rasa Dobržinskienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer.
Research interests: culture of language, professional language, pragmatic linguistics, language of advertisements and commercials.